

Μία ιστορία χαραγμένη στο μάρμαρο

Η αξία της ιστορίας και του πολιτισμού για κάθε λαό είναι ανεκτίμητη. Στόχος και επιθυμία του είναι να τα διαφυλάττει και να τα εκτιμά σαν πολύτιμο θησαυρό που απαιτεί συνεχή προσοχή και ενδιαφέρον. Τι γίνεται όμως αν κάποιος αποσπάσει ό,τι αποτελεί ενθύμιο αυτής της ιστορίας από την πατρίδα της, το σπίτι των δημιουργών της; Δεν πρόκειται για αναφαίρετο δικαίωμα εκείνου του λαού να ζητήσει την επιστροφή του και υποχρέωση του άλλου έθνους στο οποίο βρίσκεται να ανταποκριθεί σε αυτό το κάλεσμα;

Στις αρχές του 19^{ου} αιώνα ο τότε άγγλος πρέσβης στην Οθωμανική αυτοκρατορία Έλγιν απέσπασε μια μεγάλη συλλογή γλυπτών από τον Παρθενώνα, τα οποία λίγα χρόνια αργότερα μεταφέρθηκαν στο Βρετανικό μουσείο. Η τότε τουρκοκρατούμενη Ελλάδα δεν είχε το δικαίωμα να αντιδράσει, όμως σήμερα η ανεξάρτητη πλέον χώρα μας έχει τη δύναμη να απαιτήσει το αυτονόητο: να επιστρέψουν τα αρχιτεκτονικά μέλη στην πατρίδα τους, κάτι το οποίο δεν έχει πραγματοποιηθεί ως σήμερα. Με αφορμή, λοιπόν, την παραπάνω κατάσταση έρχεται η στιγμή να αναρωτηθούμε αν πρόκειται απλά για την ιστορία μιας κλοπής ή για την κλοπή μιας ιστορίας-της ελληνικής ιστορίας.

Ξεκινώντας, καλό θα ήταν να ερευνήσουμε την ιστορία της κλοπής και τις συνθήκες κάτω από τις οποίες έγινε. Η ακρόπολη είναι ένα από τα αρχαιότερα ελληνικά μνημεία καθώς έχει υπάρξει σε πολλές περιόδους της ανθρωπότητας: ρωμαϊκά, βυζαντινά χρόνια, τουρκοκρατία κ.α. Τα σημάδια τους αποτυπώθηκαν στην ακρόπολη όλα αυτά τα χρόνια –τη μεγαλύτερη όμως φθορά υπέστη από τον Τόμας Μπρους, Ζ' Κόμη του Έλγιν, ο οποίος ορίστηκε πρέσβης στην Οθωμανική Αυτοκρατορία από το 1799 ως το 1803. Μετά από συμφωνίες με τις τούρκικες αρχές, το 1800 έστειλε μια ομάδα από σχεδιαστές και αρχιτέκτονες στην Αθήνα με σκοπό την μελέτη, παρατήρηση και σχεδιασμό της ακροπόλεως. Σύντομα, το 1801 οι Οθωμανικές αρχές παραχώρησαν στον Έλγιν φερμάνι, το οποίο επέτρεπε στο συνεργείο του να διεξάγει καταγραφές, μετρήσεις και ανασκαφές. Επιπρόσθετα, απαγόρευε την επέμβαση άλλων προσώπων στις εργασίες της ομάδας και της έδινε την άδεια να λάβει “μερικά κομμάτια πέτρας με επιγραφές και γλυπτά”. Ας σημειωθεί ότι η δυνατότητα παραχώρησης τέτοιου εγγράφου είναι αμφισβητήσιμη και οφείλεται στις τότε ιδιαίτερα φιλικές σχέσεις μεταξύ της Μεγάλης Βρετανίας και Οθωμανικής αυτοκρατορίας, όπως λέγεται και στο έγγραφο: “Χάριν της φιλίας ανάμεσα στην Υψηλή και Αιώνια Οθωμανική Αυλή και εκείνη της Αγγλίας.” Μετά την παραχώρηση του φερμανιού ακολούθησε η κυριολεκτική απογύμνωση κυρίως του Παρθενώνα και του Ερεχθείου. Στη συνέχεια, τα γλυπτά μεταφέρθηκαν

μέσω τριών πλοίων στην Αγγλία αν και μεσολάβησε το ναυάγιο του ενός πλοίου 'Μέντωρ' κοντά στα Κύθηρα μαζί με τις αρχαιότητες που μετέφερε. Παρ' όλα αυτά όμως ο Έλγιν πέτυχε την ανέλκυση και διάσωση των γλυπτών τα οποία και μετέφερε στον προορισμό τους. Σκοπός του Έλγιν ήταν να φυλάξει τα μάρμαρα στην κατοικία του τελικά όμως τα πούλησε στην Αγγλική κυβέρνηση η οποία με τη σειρά της τα τοποθέτησε στο βρετανικό μουσείο όπου και βρίσκονται σήμερα. Ως δείγμα της βαρβαρότητας αυτής της πράξης παρατίθεται το σύνολο των κλοπιμαίων, τα οποία υπερβαίνουν το μισό των εναπομεινάντων γλυπτών: 15 μετόπες, 56 από τους λίθους της ζωφόρου του Παρθενώνα, 19 από τις μορφές των αετωμάτων, διάφορα θραύσματα, μια καρνάτιδα κ.α. Πρόκειται για μια κλοπή που καυτηρίασαν σπουδαίες προσωπικότητες, ακόμα και βρετανικής καταγωγής όπως, ο Λόρδος Μπάιρον, Σέλεϊ, Τόμας Χάρντι κ.α.

Δυστυχώς, τα κλεμμένα μάρμαρα φυλάσσονται μέχρι σήμερα στο βρετανικό μουσείο και παρά τις εκκλήσεις το ελληνικού κράτους δεν έχουν επιστραφεί. Σύμφωνα με τους εκπροσώπους του, στόχος του βρετανικού μουσείου είναι να παρουσιάσει τα γλυπτά του Παρθενώνα ως μέρος της παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς. Υποστηρίζεται ότι καθώς το βρετανικό μουσείο έχει εκθέματα από όλο τον κόσμο δίνεται η δυνατότητα σε εκατομμύρια επισκέπτες να θαυμάσουν διαφορετικούς πολιτισμούς και να ανακαλύψουν τους τρόπους που αλληλεπιδρούν μεταξύ τους. Χαρακτηριστικά ειπώθηκε ότι "τα γλυπτά αποτελούν κομμάτι από την κοινή πολιτιστική κληρονομιά όλων μας και υπερβαίνουν τα πολιτισμικά σύνορα". Επιπρόσθετα, οι θέσεις του Βρετανικού μουσείου στηρίζονται στη νομική υπόσταση του ζητήματος. Αναφέρουν πως ο Έλγιν νόμιμα απέσπασε τα μάρμαρα από τον Παρθενώνα μετά τη λήψη φερμανιού και ότι το μουσείο τα απέκτησε με τη σειρά του επίσης νόμιμα –με την καταβολή του χρηματικού ποσού των 35,000.00 £. Παλαιότερο επιχείρημα αυτής της πλευράς ήταν η ικανότητα του αγγλικού μουσείου να συντηρήσει τα μάρμαρα καλύτερα από την Αθήνα. Τονίζονταν η ατμοσφαιρική ρύπανση της πόλης η οποία θα προκαλούσε φθορά στα γλυπτά καθώς και η έλλειψη μουσείου για να εκτεθούν. Λεγόταν ακόμη ότι λόγω της πολιτικής κατάστασης που επικρατούσε στον ελληνικό τουρκοκρατούμενο χώρο θα ήταν ασφαλέστερο τα μάρμαρα να διατεθούν σε μια τρίτη χώρα. Ακόμη, είναι γεγονός ότι αν το βρετανικό μουσείο δεχτεί να επιστραφούν τα μάρμαρα στην Ελλάδα, τότε θα τεθεί ζήτημα επιστροφής και από άλλες χώρες των οποίων δείγματα πολιτισμού φυλάσσονται εκεί, όπως η Αίγυπτος, η Ιταλία, η Μέση Ανατολή κ.α. Τέλος, εκπρόσωποι του μουσείου δήλωσαν χαρακτηριστικά ότι "το Λονδίνο αδικείται καθώς ουδέποτε ζητήθηκε επισήμως η επιστροφή των μαρμάρων στην Ελλάδα".

Παρά τα επιχειρήματα του βρετανικού κράτους η Ελλάδα στηρίζει σθεναρά την άποψή της, ότι πρόκειται δηλαδή για μια κλοπή της ιστορίας και ότι τα μάρμαρα πρέπει να επιστρέψουν εκεί που ανήκουν. Τα μάρμαρα αποτελούν αναπόσπαστο κομμάτι της Ακρόπολης και είναι αυτά που μπορούν να την ολοκληρώσουν ως μνημείο. Η Ακρόπολη εκπροσωπεί όλα τα ιδανικά της αρχαίας Αθήνας και γενικότερα της Ελλάδας: τη δημοκρατία, την τέχνη, τον πολιτισμό, τη ρητορική, τη φιλοσοφία. Μα εκπροσωπεί και τη νεότερη Ελλάδα, τους αγώνες των προγόνων μας για την ανεξαρτησία. Συγκεκριμένα, στην επανάσταση του 1821, όταν οι Τούρκοι βρέθηκαν πολιορκημένοι στο μνημείο και ξέμειναν από βόλια για τα όπλα τους, προσπάθησαν να σπάσουν τις κολώνες για να αποσπάσουν μολύβι. Τότε οι Έλληνες με πρωτοβουλία του τότε αγωνιστή Κυριάκου Πιπτάκη προμήθευσαν τους Τούρκους με τα βόλια που χρειάζονταν λέγοντας “Να τα βόλια ,μην αγγίζετε τις κολώνες!”. Στις 30 Μαΐου του 1941 ο Μανώλης Γλέζος και ο Απόστολος Σάντας απομάκρυναν την γερμανική σημαία από την Ακρόπολη δίνοντας μια νέα πνοή στους Έλληνες. Δεν είναι απλώς εθνικιστική η επιθυμία των Ελλήνων να γυρίσουν τα μάρμαρα στην Ακρόπολη. Η Ακρόπολη δεν εκπροσωπεί μόνο αξίες ελληνικές αλλά και καθολικές, παγκόσμιες. Το μνημείο αυτό όμως είναι άρρηκτα συνδεδεμένο με την ελληνικότητα καθώς συμπορεύθηκε με τους Έλληνες σε όλες τις κρίσιμες καμπές της ιστορίας τους. Πρέπει επίσης να αναφερθούμε στις δυσκολίες που προκαλεί η διάθεση των γλυπτών στο εξωτερικό για τους Έλληνες. Σε ένα μεγάλο τους ποσοστό δεν θα τους δοθεί ποτέ η δυνατότητα να δουν από κοντά και να θαυμάσουν τα μάρμαρα αυτά, γνωρίζοντας έτσι καλύτερα τη λαμπρότητα της ελληνικής ιστορίας. Όπως είτε κάποτε και ο Marcus Garvey “Ένας λαός χωρίς γνώση της προηγούμενης ιστορίας ,της καταγωγής και της κουλτούρας του είναι όπως ένα δέντρο χωρίς ρίζες” ,δηλαδή κάτι παράλογο και θλιβερό.

Συνεχίζοντας, το βρετανικό μουσείο υποστηρίζει ότι δίνει τη δυνατότητα επίσκεψης και άρα γνώσης του ελληνικού πολιτισμού σε περισσότερους ανθρώπους από ότι το ελληνικό. Αν θεωρήσουμε αυτή τη λογική ορθή, τότε θα έπρεπε να διατεθούν όλα τα αρχαιολογικά ευρήματα σε μουσεία με τις περισσότερες επισκέψεις το χρόνο, δηλαδή στη Νέα Υόρκη ή στο Παρίσι ή ακόμη να προβάλλονται μέσω διεθνών τηλεοπτικών δικτύων. Επιπρόσθετα, είναι σημαντικό να αναφερθούμε στις συνθήκες κάτω από τις οποίες έγινε η διαπραγμάτευση για τον κατακερματισμό των γλυπτών. Ο Έλγιν απέσπασε τα γλυπτά του Παρθενώνα κάτω από Οθωμανική κυριαρχία. Είναι λογικό κάποιος να αρπάξει την ιστορία ενός λαού χωρίς να τον ρωτήσει; Είναι λογικό κάποιος να κλέψει τα έργα του Ικτίνου, του Καλλικράτη και του Φειδία αρκούμενος στην άδεια που του έδωσε ο Οθωμανός σουλτάνος; Πρέπει ακόμα να αμφισβητηθεί η νομιμότητα των πράξεων του Έλγιν ο οποίος

καταχράστηκε την εξουσία του ως πρέσβης. Το φερμάκι που του δόθηκε του έδινε τη δυνατότητα να μεταφέρει ορισμένες επιγραφές και κομμάτια πέτρας αλλά σε καμία περίπτωση δεν νομιμοποιούσε αυτό που θα ακολουθούσε: τον ακρωτηριασμό της Ακρόπολης και τον τραυματισμό του ελληνικού πολιτισμού.

Είναι ακόμη γεγονός πως η πεποίθηση ότι στο βρετανικό μουσείο τα μάρμαρα διαφυλάττονται καλύτερα από ότι στην Ελλάδα έχει πλέον καταρριφθεί. Μάλιστα, όταν τα μάρμαρα έφτασαν στην Αγγλία, αφού φυλάχθηκαν για μικρό χρονικό διάστημα σε μια αποθήκη άνθρακα, στη συνέχεια υπέστησαν κι άλλη φθορά στο μουσείο καθώς απολυμάνθηκαν με μεταλλικές βούρτσες και λειαντικά. Ακόμη οι έφοροι του βρετανικού μουσείου προκειμένου να τα καθαρίσουν, έπλυναν τα γλυπτά με οξύ και έξυσαν την επιφάνειά τους. Το νέο μουσείο της Ακρόπολης το οποίο εγκαινιάστηκε στις 20 Ιουνίου του 2009 έχει πλέον τη δυνατότητα να τα διατηρήσει. Είναι πλέον καιρός το βρετανικό μουσείο να επιστρέψει στην Ελλάδα αυτά που της ανήκουν, να γεμίσει τα κενά του ελληνικού μουσείου και να αντικαταστήσει τα ομοιώματα των κλοπιμαίων που εκτίθενται με τα πραγματικά μάρμαρα. Άλλα μουσεία –τα οποία διέθεταν σαφώς λιγότερα μάρμαρα- επέστρεψαν στην Ελλάδα τα γλυπτά μετά από την έκκληση της , η Σουηδία, το Πανεπιστήμιο του Heidelberg, της Γερμανίας, το Μουσείο Getty στο Los Angeles και το μουσείο του Βατικανού. Η Ελλάδα και η Αγγλία είναι φίλες χώρες και καθώς είναι και οι δύο μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης θα ήταν σωστό η τελευταία να συνεργαστεί και να βοηθήσει στην αρχή του διαλόγου μεταξύ τους. Συνεχίζοντας, είναι σημαντικό να αναφερθούμε στις απαιτήσεις της ελληνικής πλευράς. Ουδέποτε δεν υπήρξε ζήτημα επιστροφής όλων των αρχαιοελληνικών θησαυρών που είναι σήμερα διασκορπισμένα σε όλον τον κόσμο. Η μόνη μας απαίτηση είναι τα μάρμαρα του Παρθενώνα , μια διαφορετική περίπτωση από άλλες καθώς αυτά τα μάρμαρα αποτελούν το τελευταίο κομμάτι ενός αρχαιότατου παζλ. Μόνο έτσι θα ξαναγίνει ακέραιο ένα από τα μεγαλύτερα επιτεύγματα του ανθρώπου, θα αναστηθεί ένα από τα μεγαλύτερα σύμβολα της ελληνικότητας. Τα μάρμαρα αυτά δεν είναι αυτοτελή κομμάτια, αλλά αποτελούν μέρος ενός από τα μεγαλύτερα μνημεία της ανθρωπότητας.

Ακόμη, είναι γεγονός ότι παρά την άρνηση της αγγλικής κυβέρνησης να επιστρέψει τα μάρμαρα η υποστήριξη στο πρόσωπο της Ελλάδας είναι μεγάλη, όχι μόνο από δημόσια πρόσωπα αλλά και από απλούς πολίτες. Ένα μεγάλο ποσοστό των βρετανών πολιτών που έχει επίγνωση της κατάστασης συμφωνεί να επιστρέψουν τα μάρμαρα στην πατρίδα τους. Μια πρόσφατη κίνηση που έγινε από τη βρετανική πλευρά ήταν η πρόταση να δανειστούν τα κλεμμένα μάρμαρα για τρεις μήνες στο μουσείο της Ακρόπολης, με την προϋπόθεση να αναγνωριστεί η βρετανική κυριαρχία στα μάρμαρα. Η άρνηση των Ελλήνων να

συμφωνήσουν με αυτήν την πρόταση είναι φυσική. Πώς είναι δυνατό να προτείνεις σε ένα λαό να δανειστεί την ιστορία του;

Ολοκληρώνοντας, είναι σαφές ότι αυτή η κλοπή της ελληνικής ιστορίας που ξεκίνησε το 1801 δεν έχει δυστυχώς λάβει τέλος, αν και ευελπιστούμε ότι σύντομα θα σημειωθούν βήματα προόδου. Η σημασία των μαρμάρων για τους Έλληνες είναι ζωτική και θα μπορούσε να εκφραστεί με ένα απόφθεγμα από το λόγο της Μελίνας Μερκούρη στο Oxford Union: “Πρέπει να καταλάβετε τι σημαίνουν για μας τα μάρμαρα του Παρθενώνα. Είναι η υπερηφάνειά μας, είναι οι θυσίες μας. Είναι το ευγενέστερο σύμβολο τελειότητας. Είναι φόρος τιμής στη δημοκρατική φιλοσοφία. Είναι οι φιλοδοξίες μας και το ίδιο τ’ όνομά μας. Είναι η ουσία της ελληνικότητας.”

Νεφέλη